

Udsyn fra en bakke- Jagten på det kongelige i Kongerslev

AF MADS NIELSEN

Det er midt november, vejret er tungt, jorden er tung og dagens tiltagende mørke tynger dine skridt, da du går ned til bilen. Alligevel sætter du nøglen i tændingen, starter den hostende bil op og kører ad Aalborgvejen i sydgående retning mod Lindenberg Slot. Køreturen er dig ikke fremmed. Du kan den forfra og bagfra, på godt og ondt. Her kørte din far dig på vej mod skadestuen, da du som barn brækkede armen. Her kørte du som ung en lille tur med en brunhåret pige, som du sidenhen sagde ja til og fik børn med. Og her kørte du hurtigt den gang, hvor din bedstemor lå for døden. Det hele kommer tilbage til dig nu, mens du kører, og det eneste du hører er regnens prikken på forruden og viskernes respiratoriske lyd- op og ned.

Ved Lindenberg Slot drejer du fra i østlig retning, idet du sender en lille tanke til Christian IVs barnebarn, Sophie Amalie Lindenov, som siges at vandre op og ned ad slottets gange ved nattetid. Dømt til at vandre denne jord for evigt. Det siges at ethvert slot har en grå dame, men hvorfor led hun denne hårde skæbne? Var det fordi, at hun levede i et dybt ulykkeligt ægteskab? Var det fordi, at hun var forelsket i en anden mand, og er det

her, at grunden skal findes til, at hun fik sin mand, Claus Olufsen Daa, myrdet af en snigskytte? Kærligheden er lunefuld, den udvælger sine ofre og leder dem af u hensigtsmæssige veje. Nogle gange styrter den dem direkte i afgrunden. Måske var det her, at det gik galt for den unge grevinde Lindenov. Men hvad ved du. Det syttende århundrede er langt væk, og det er for sent at få et svar. Også selv om grevinden stadig skulle gå rundt inde på slottets gange.

Du kører ubemærket gennem landsbyen, passerer vejen hvor du voksede op, og registrerer at alt virker til at være som det plejer. Det lille hul i vejen i svinget ved foden af bakken op til ”Sånene” (Kongerslev Sandene) er der stadig. Det er muligvis blevet lidt større siden sidst, du kørte her. I svinget efter det nedlagte bageri kan du skimte det ottekantede tårn på byens kirke. Mon nogen stadig husker, at den blev kaldt ”Vor Frue” i tiderne før Reformationen gjorde sit indtog i Danmark?

Du parkerer bilen bagved kirken ved passagen som fører op til Kongerslev Hede. Det er her den lokale spejderhytte ligger, og du erindrer en lille dreng som engang løb rundt heroppe som spejder, og børn som hvert år slog ”katten af tønden” ved den årlige fastelavnsfest. Du smiler ved tanken om, at du et år var klædt ud som Zorro, og havde et sort plasticsværd med et lille kridt i enden. Den

dag passerede du ikke et træ, uden at markere det med et lille hvidt Z. Der var også det år, hvor spejderhytten brændte og måtte genopbygges. Som du husker det, havde en eller anden leget med tændstikker ved hytten, og en dreng fra din klasse var den hovedmistænkte, men om det virkelig var ham som gjorde det, husker du ikke.

Passagen op igennem den første del af heden er dækket af skov, så åbner heden og landskabet sig op, som man langsomt stiger i terrænet. Du går gennem den gamle trælåge ved indgangen, hvor heden er indhegnet. Lågen smækker med et brag efter dig, hvis du ikke holder ved den. Det har den altid gjort, så det ville være mærkeligt, synes du, hvis den en dag holdte op. Herfra stiger den åbne hede og de tre gravhøje, som ingen kender navnene på, ligger nærmest smidt på en række efter hinanden. Det er den sidste af dem, som er et besøg værd. Det er også den største, og herfra kan man se udover heden, men også udover byen, Lille Vildmose, Kongerslev Holm og Kongstedlund. Det var heroppe, at 10. klasserne altid mødtes for at drikke øl efter sidste skoledag, som man sikkert også gjorde før din tid. Det var heroppe på heden, at byen under dig fik sit kongelige navn, som man ikke møder andre steder i Danmark, og derfor er det også naturligt, at det er herfra, du påbegynder historien om din barndomsegn.

For foden af heden ligger, Sdr. Kongerslev, som kæler sig forsigtigt opad Lille Vildmoses klæbrige jord, der gennem tiderne har været så svær og sumpet at bebo, at man kun regner med, at der har boet mennesker i området i 2-3 århundreder omkring Jesu tid. Med andre ord, så har det taget ca. 1800 år at danne det tykke tørvelag, som i moderne tid er blevet så populært at opgrave.

I perioden efter den sidste istid, også kaldet "Atlantisk tid" (ca. 7000-3900 f.Kr.) eller den "Ældre Stenalder", har vandstanden været ca. 3 meter højere end i dag, grundet den smeltede tundra i Norden. Dette har betydet at kystlinjen gik fra Gudumholm i nord til Havnø i syd, hvor man som bevis på dette har fundet rester af Ertebølletidens (ca. 5400-3900 f.Kr.) skalddynger. Området ved nutidens Lille Vildmose regner man med har været en brakvandslagune, hvor en række småøer ved Tofte Skov, Muldbjergene, bakkerne ved Fruerlund, bakkerne ved Kongstedlund og Als Kirkebakke ragede op.

Området hvor Sønder Kongerslev ligger i dag, har muligvis i Den Ældre Stenalder befundet sig på en halvø, hvor havet har gået op til bakkerne ved Kongerslev Holm, som i nutiden kan ses ude ved Kongerslev Kalkværk og som strækker sig bagud op til området mellem Nr. Kongerslev og Sdr. Kongerslev. Derudover har området også været afskærmet af bakkerne ved Kongerslev

Hede og Svanfolk Bakker. Der har således været hav imellem Kongerslev Holm og Kongstedlund på dette tidspunkt.

Der findes dog også flere historiske levn som påviser, at man i den Ældre Stenalder har levet vest/sydvest for den daværende kyststrækning. Således er der sydvest for Kongerslev flere dysser i det område som tidligere har været en del af Kongerslev Hede, og som i dag strækker sig fra vejen mod Skibsted og videre ud gennem Svanfolk Bakker mod Randrup. Der har uden tvivl tidligere været flere høje i dette område, men i løbet af det 19-20 århundrede er jorden i disse områder blevet kultiveret, og bønderne har med sikkerhed pløjet over nogle af disse høje, hvilket flere fund på markerne i området indikerer.

Hvis man skal tro på det sagnspundne, så er det også ved højene på den anden side af Kongerslev Sandene (Sånene), at vi skal finde forklaringen på det "kongelige" ved bynavnet: Kongerslev. Ikke langt fra hinanden i fugleflugt finder vi nemlig to høje, som byens navn knytter sig til. Den største af de to høje, er langdyssen "Store Mouens", som man finder nærmest på toppen af Kongerslev Sandene, mens den anden høj, "Lille Mouens", som er en runddyss, knytter sig historisk til markerne ved gården "Mygdals Mark". Sidstnævnte høj er langt mindre kendt i lokalområdet, men kan findes ved enden af

grusvejen, som kommer i forlængelse af Mygdalsvej. Det vurderes at begge høje stammer fra tiden 2300-2000 f.Kr. og dermed Den Yngre Stenalder.

Sagnet fortæller, at der i "Store Mouens" skulle ligge en søkonge eller røverkonge begravet, som ifølge den folkelige og mundtlige overlevering skulle hedde "Kong Mogens". Det fortælles at der på Kongerslev Hede i en dal nær Randrup skulle have fundet et slag sted, hvor Mogens, dennes søn og en række af Mogens mænd mistede livet. Hvem fjenden eller modstanderen var, fortæller sagnet ikke noget om, og det fortæller os heller ikke, hvad der ansprogede denne fejde, og hvem der trak sig sejrsligt ud af slaget. Sikkert skulle det dog være, at Mogens og dennes søn efter slaget blev begravet i "Store Mouens", mens Mogens mænd skulle hvile i "Lille Mouens".

I den folkelige overlevering af sagnet om "Kong Mogens" siges det også, at Mogens skulle have boet på Kongstedlund, og at det er fra ham, at stedet har sin oprindelse. Dog findes der ikke noget konkret videnskabeligt eller arkæologisk bevis for dette, men hvis dette skulle være sandfærdigt, kan man undre sig over, hvorfor Mogens og dennes mænd blev begravet på heden nogle kilometer væk fra nutidens Kongstedlund. Det er dog almindelig kendt blandt lokalbefolkningen, at der har været en konge på Kongstedlund, og

det er svært at overbevise dem om en anden sandhed. I denne sammenhæng er det værd at overveje, hvorvidt beretningen om Kong Mogens og en i historien senere adelig tilknytning til Kongstedlund er blevet forvekslet eller blandet sammen, når sagnet er blevet genfortalt i lokalbefolkningen. Desværre for historien, så strander den på et spekulativt plan, hvor vi ikke kan bevise, om der er sammenhæng mellem stedet og sagnet.

Den navnemæssige sammenhæng mellem Kongerslev og Kongstedlund findes dog fra gammel tid, hvorfra der eksisterer gældsboøger fra det 16. århundrede, hvori "Kongessløff" og "Kongisløflundt" nævnes. Begge områder hørte før Reformationen ind under Viborg Bispestol, og det er således først efter 1536, at man finder dem omtalt sammen i flere skriftlige kilder. Denne sammenhæng mellem Kongstedlund og Kongerslev Sogn skal da også her ses som noget ganske naturligt, da sognet og dets land har fulgt eller tilhørt gården. Således findes der på Kongstedlund skøder som opremser gårde, jord og gæld i sognet, når Kongstedlund har skiftet hænder. Dette ser vi fx. d. 11 maj 1637, hvor gården overgår fra Axel Juul til Ivar Krabbe. Her nævnes det, at der til Kongstedlund fra Kongerslev by og sogn medhører: "*Syften Heele gaarde, Eet Boell Och Siuff Gaadehuuse*". Sådanne skøder og opgørelser over den tilhørende jord og gårde finder vi

ligeledes i overdragelser af Kongstedlund gård i årene 1675 og 1704, hvor der i sidstnævnte skrives, at tyve gårde i Kongerslev Sogn er underlagte Kongstedlund ved ejerskiftet.

Bynavnet "Konunglef", "Kongessløff" eller "Kongerslev" antyder, som det ligger i navnet, at jorden ved byen og sognet tidligere har haft kongelig ejer. Det har sagnet og den mundtlige overlevering allerede påvist. Meget tyder dog på, at selve bynavnet er af nyere dato i forhold til dateringen af de to dysser, som Kong Mogens og dennes undersætter ligger begravet i. De dateres som tidligere omtalt tidligst til år 2000 før vores tidsregning, mens endelsen -lev i bynavnet indikerer, at der senest kan være tale om et bynavn fra mellem år 500-800 efter vores tidsregning. Navnet kan måske godt være lidt ældre endnu, men hvis det skal knytte sig til sagnet om Kong Mogens, så går der næsten 2500 år fra langdyssens opførelse til at bynavnet opstår, hvis vi skal tro de videnskabelige beviser. 2500 år er meget lang tid, når vi tager den menneskelige historie i betragtning. Det efterlader os med flere spørgsmål end svar. For måske har der levet en konge på egnen, men han efterlader sig ikke mange arkæologiske spor. Langdyssen er på et tidspunkt blevet røvet eller plyndret. Dette findes der også et sagn om, men dette vender vi tilbage til. Tilbage står kun sagnet,

som har haft 2500 år til at opstå inden området navngives. 2500 år med folketroen, overtroen og historier fortalt over åben ild kan skabe et godt sagn eller en god historie, men det giver os ikke noget konkret at gå efter. Tilbage står kun spørgsmålet om, hvorvidt historien passer til de to dysser, eller om de to dysser passer ind i historien om en landsbys eller sogns oprindelse? Sandheden er egentlig ligegyldig. Historien fortæller sjældent den fulde sandhed, om det den graver frem. Men med tiden kan den omformes til en historie som skaber menneskelig identitet og et tilhørsforhold. Noget der danner et fællesskab. Noget vi kan give videre. Mennesket lever af historier, ikke historien. Historien er ufuldstændig, og et puslespil, hvor der altid mangler brikker. Den er ikke værd at tale om, hvis vi ikke på den ene eller anden måde kan spejle os i den. Hvis den er mangelfuld, lægger vi gerne lidt til. Det er menneskelig adfærd. Vi lever for en god historie. Sådan har det sandsynligvis også været med dysserne på Kongerslev Sandene. Man har ikke kendt historien, så i stedet skabte man historier eller sagn om ”Store Mouens” og ”Lille Mouens”, som med tiden er blevet forankret i den lokale folkelige identitet, og grundlaget for ophavet til Kongerslev.

Sagnet om Kong Mogens og slaget på Kongerslev Hede, synes dog senere at have

affødt andre historier eller sagn, som i deres overnaturlige element, må tilskrives at være folkelig overtro. Det siges blandt andet, at man som en følge af slaget på heden, har mødt hovedløse heste i dalen ved Randrup, hvor de kæmpende mænd faldt. Hvad man stiller op, hvis man møder en hovedløs hest, ved fortælleren ikke, men det må have været et makabert syn. Ligeledes skulle der mellem Randrup og Lindborg ride to mænd rundt på en hovedløs hest, men om de har noget at gøre med slaget på Kongerslev Hede vides ikke.

Den mest kendte og omfangsrige historie som knytter sig til dysserne ved Kongerslev Sandene omhandler et gravrøveri. Ifølge gammel overtro skulle en høj ved mørkets frembrud lyse op, hvis den indeholdte en skat, således at man kunne grave sig frem til den. Dog var det af yderste vigtighed, at man ikke talte, imens man gravede.

Det var almindelig kendt, at flere mennesker i Kongerslev Sogn havde set, at der brændte lys ved ”Store Mouens” på Kongerslev Hede. Derfor besluttede tre mænd en nat at grave efter skatten. Vi kender ikke meget til mændenes identitet, og kun navnet på én af mændene er kendt. De tre mænd var dog enige om, at de absolut ikke måtte tale med hinanden, imens de gravede efter skatten i højen. Mændene gik ad vejen fra foden af det lille sogn og opad Kongerslev Sandene. Man

forestiller sig hvordan de har talt lavmælt med hinanden på den stejle gåtur. De har ikke villet skabe for meget opmærksomhed omkring deres foretagende. En af mændene har måske været bange. Man havde jo hørt om en heks oppe i Skibsted, Lismette hed hun, og hun havde forhekset røgteren på Vorgård, som efterfølgende døde. Var man nu sikker på at lyset i højen, ikke var hendes værk? Eller hvad nu hvis man mødte ”Joens Jæger”, som red om natten efterfulgt af op til tolv hunde med glødende tunger hængende ud af deres glubske munde. Hvis man mødte ham, skulle man frygte for sit liv og helst smide sig fladt ned på den kolde jord, om man ønskede at komme derfra med livet i behold.

Der var nok at frygte, og da mændene nåede frem til langdyssen, påbegyndte de også med det samme at grave. De ville helst ikke befinde sig på heden alt for længe. Tænk nu hvis heksen fra Skibsted skulle komme forbi. De tre mænd havde dog ikke gravet særlig længe før en mand passerede dem på en hvid hest og hilste dem med et ”godaften”. Mændene huskede deres løfte til hinanden og forblev tavse. Lidt efter passerede en sort karet med fire sorte heste, og kusken hilste på de tre mænd. Dog var der ingen, som svarede ham. Endelig red en rytter på en hvid gase forbi dem og hilste. Hvorfor han red på en gase vides ikke, men det har sikkert set meget mærkværdigt ud. Derfor kunne én af

mændene, Søren Leth, heller ikke længere tie og udbrød: ” *Du ser sgu også ud til at kunne nå de andre, ha, ha, ha*”. Dette skulle han aldrig have sagt, for med det samme blev der sådan en tåge, at mændene intet kunne se, og da de endelig fandt ”Sånene” og kiggede ned til Kongerslev by, så det ud som om byen brændte. Sognet var fuldt oplyst og gårdene lyste op som ved dagslys. Mændene fandt ingen skat, og det kunne de takke Sørn Leth for. Sådan ender sagnet, og her forlader vi Kongerslev by i en oplyst og nærmest magisk tilstand.

Også nu befinder Kongerslev sig i et nærmest blindende lys. Solen er kommet frem og kaster sig lystigt over landsbyens tage. Du befinder dig næsten midt på Kongerslev Sandene, tæt ved kirken, hvor du kan spejde ud over byen. Der er næsten helt stille. Et ældre menneske kører forbi på cykel. Hilser og er væk. Herfra hvor du står, kan du se op til det østlige af Kongerslev Holm. Det var her området fattiggård lå ved Grønhøj, oprettet i 1874 med plads til 35-40 fattiglemmer. Du har læst et sted, at Kongerslev by var i forfald i det 19. århundrede, at det var en sølle landsby, hvor der i 1828 blev registreret hos præsten, at gårddriften var på retur, ja selv Kongstedlund gård måtte skifte hænder grundet dårlig økonomi. Det var hårde tider, men det er længe siden nu. Set fra hvor du står, virker

Kongerslev slet ikke så fattig. Du smiler lidt for dig selv. Nej, Kongerslev er slet ikke så fattig endda.